

FENOMENOLOGIJA ZLA I INTELEKTUALNA INDOLENTNOST

Esad Bajtal: "Slobodan Milošević njim samim MANJE OD NIŠTA", Prilog fenomenologiji političkog cinizma, Mauna-Fe, Sarajevo, 2006.

Knjiga Esada Bajtala, nezavisnog bosanskog intelektualca, pod naizgled agnostičkim naslovom "MANJE OD NIŠTA" iz štampe je izašla krajem prošle godine, a prvu promociju je doživjela, kako sam autor kaže, u Srebrenici na tribini pod naslovom: "Pristup pravdi i ljudskim pravima u Međunarodnom sudu u Hagu – mogućnosti i prepreke" u organizaciji udruženja "Žene ženama" Sarajevo i "Žene Srebrenice" Tuzla, 21. juna ove godine. U svom obraćanju autor je izrazio zadovoljstvo što je prva promocija održana u mjestu gdje se desio najstravičniji zločin, pred auditorijem porodica žrtava genocida, predstavnicima Instituta za istraživanje ratnih zločina, pravosudnih organa, udruženja, visokoškolskih ustanova

i pred bivšim zamjenikom glavne tužiteljice Međunarodnog suda u Hagu Džefrijem Najsom, ekskluzivnim gostom tribine.

Sama knjiga, kao što se vidi u uvodu i po neposrednom iskazu autora, imala je trnovit put i više nego teške "porodajne muke". Čitajući knjigu i neposredno slušajući autora, nisam mogao vjerovati da su i neke krovne intelektualne institucije, kao što je KRUG 99, indolentne prema planetarnom zlu oličenom u ideologiji i praksi Slobodana Miloševića, te na taj način i one ideološki u najmanju ruku suspektne. Esej "Slobodan Milošević njim samim" Esad Bajtal je napisao davne 2002. godine za "Reviju slobodne misli", časopis čiji je osnivač Krug 99, asocijacija nezavisnih intelektualaca Sarajevo, u kojem je Bajtal u to vrijeme bio glavni i odgovorni urednik. I gle ironije! Kao član najviše intelektualne asocijacije, kao čovjek čije se intelektualne reference ne mogu zanemariti, kao čovjek visokih moralnih, kulturnih standarda, iskreni borac za pravdu, dokazani patriot i čovjek sa mnoštvom drugih rafiniranih atributa te, napose, GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK časopisa sa pretencioznim nazivom "Revija slobodne misli", u

svom časopisu, u kojem je on bio glavni kreator, alfa i omega, odjedanput na volšeban način “dobija nogu”. A zašto?

U najplemenitijoj namjeri DA OSUDI ZLO, što je normalna, podrazumijevajuća dužnost svakog moralnog čovjeka, da raskrinka ukupno drsko, licemjerno, cinično, bahato, groteskno i sa svim njegovim stupidnim izjavama krajnje uvredljivo držanje Slobodana Miloševića na Sudu u Hagu, Bajtal nailazi na perfidnu opstrukciju i odugovlačenje izvršnog urednika da se esej objavi, “razvlačeći” na taj način autora isprikom “za idući broj”. Naravno Bajtalovog eseja ni u jednom “idućem broju” nije bilo. “Razvlačeći” tako Esada Bajtala iz dana u dan, iz godine u godinu, ne mogu a da se ne sjetim riječi “čuvenog” đenerala: “Razvucite im pamet njihov”. Dakako, “razvlačenje pameti” se može izvršiti i nečinjenjem, što se pokazuje upravo u “Bajtalovom slučaju”.

Ni žalba predsjedništvu Asocijacije, čiji je Bajtal bio član, nije pomogla da “sporni” tekst izađe i da se raskrinkaju akteri ili, bolje rečeno, zaštitnici lika i djela Slobodana Miloševića. Od svega toga samo je Bajtal izvukao deblji kraj i na ružan i tužan način odbačen.

Groteskno, časopis Kruga 99 i dalje izlazi pod istim imenom “Revija slobodne misli”, u kojoj na prvoj stranici stoji uredničko obećanje da će već “osvojeni” standard u “otvorenosti, slobodnoj i kritičkoj misli ostati princip na kojem

istrajava ova revija“. Imajući u vidu samo Bajtalov slučaj, jasno je da je ovo uredničko obećanje, bezmalo, puka farsa od čijeg gorkog okusa “želudac se prevrće”. Ništa čudno, oni koji su spremni zatajiti (neobjaviti) esej o najvećem balkanskom zlikovcu, kasapinu i lažovu spremni su i na vlastite laži, čast časnim izuzecima u Asocijaciji, ali, na koncu, ni oni nisu smjeli biti neutralni, jer bez stava nisu intelektualci, već obično gerijatrijsko društvo. Zbog toga, ako je Bajtal dao podnaslov knjizi: “Prilog fenomenologiji političkog cinizma”, opstruiranje objave eseja i čitav “slučaj” mogao bi se nazvati “prilog fenomenologiji intelektualnog cinizma”.

Ne osuditi ili ne dozvoliti nekome drugom da osudi sve te laži, podle planove, organiziranje i aktivno učešće u zločinima isto je što i podržavati ih, doduše na pasivan način. Aktivno ili pasivno, na koncu je isto, jer i moralno neutralni stav ne može izbjeći odgovornosti.

Bajtalova knjiga o Miloševiću sastavljena je od trinaest kraćih članaka koji su nastali proširenjem eseja koji nije imao sudbinu da se objavi u svom prvotnom obliku. Tim člancima, koji se mogu posmatrati odvojeno a i kao cjelina, autor je, u skladu sa svojim akademskim obrazovanjem u psihologiji, nastojao da prikaže psihološku ličnu kartu Slobodana Miloševića i da, pored toga, dublje, analitički, fenomenološko-psihološki pronikne u Miloševićev

sistem prizemne i nepojmljivo surove nadmenosti i arogancije, iza koje je, kako kaže autor, nakon nesvjesnog samoubistva u Hagu ostalo samo jedno Golemo, Duboko Ništa. Filozofsko-ontološki pojam "NIŠTA" autor koristi u kontekstu odsustva svakog morala, poštovanja, samopoštovanja i, napose, odsustva svakog dobra u liku i djelu Slobodana Miloševića. Otuda dolazi i naslov knjige, koji riječcom "MANJE" pojačava i cementira odsutnost svih ljudskih atributa koje autor stavlja ispod, tj. manje od ništa.

Sa nadmenošću i faraonskim cinizmom Milošević na samom početku suđenja u Hagu, u svojoj samoobmani, da bi "matirao" kako Sud tako i cjelokupnu javnost, izjavi i osta živ: "Sve o Bosni i Hercegovini je čista laž".

Čudno je, a nimalo bezazleno, kada se jednom rečenicom pokušaju negirati sva zlodjela, granatiranja, paljevine, logori, mučenja, silovanja i sve druge agresorske morbidnosti, a da niko zvanično ne reagira ili barem da se dozvoli ljudima poput Esada Bajtala da se svojim člankom oglasi, kao što je to prije četiri godine namjeravao.

Analizirajući u najmanju ruku čudan psihološki tip, autor se pita kako je moguće da Milošević (vjerujući ili ne vjerujući u njih) uporno i javno ponavlja tako prozirne besmislice.

Njegova rigidnost u svakoj riječi i pokretu otkriva intelektualno defektnu ličnost ili, bolje rečeno, intelektualnu

inferiornost, što je glavna značajka opsesivnog karaktera i autoritarnih ličnosti. On, koji je uvijek "naređivao i raspoređivao", drčno-upitnom konstatacijom se obraća Sudu: "vi smatrate da imate pravo da sudite?!", "sve osporavam što ovaj sud govori", "upozoravam", "ovdje se ekstremno govori neistina", "nemam od čega da se branim i mogu samo da se ponosim" i mnoštvo drugih groteskkih izjava, bizarnom pozerskom inscenacijom najprizemnije rašomonijade koja je imala za cilj da sud pretvori u najprimitivniji cirkus.

Ne govori on besmislice tek onako. One su sračunate i na duge staze. Njegovo rezonovanje zasigurno je komplementarno Gebelsovom, koji kaže: "Zbog primitivnosti uma širokih masa, one su sklonije da više vjeruju velikim lažima nego malim". Na tom fonu je i stari srpski mit o Kosovu, u kojem se izgubljena bitka slavi kao pobjeda, koja i dan-danas dopinguje svesrpstvo.

Optužbe za srpske zločine po Hrvatskoj, Bosni i Kosovu Milošević naziva zločinima nad Srbijom i srpskim narodom i "genocidom nad Srbima", a svaki pokušaj raskrinkavanja te tobože "istine" valjanom argumentacijom on interpretira kao laž i satanizaciju srpskog naroda. Krvave zločine i zlodjela on, dosljedno svojoj aroganciji, naziva "navodnim masakrima", na stotine masovnih grobnica on naziva "navodnim masovnim grobnicama". Sve je to čista laž, govori Milošević. Laž su za njega

i logori za koje on smatra da su to bili samo prihvatni centri za izbjeglice, u kojima su, kako navodi on, oni sasvim slobodni i sasvim slobodno kupuju sebi hranu“. Istina, bili su ograđeni (to ne poriče) ali ... bila je to, kako on kaže, “samo“ žica za kokošarnik, a ne ograda logora. On je zaista od svega nastojao napraviti farsu. Brojne svjedoke koji su svjedočili o zločinima nazvao je “izmanipulisani svjedoci“. O stravičnom zločinu u Srebrenici, najvećem zločinu u Evropi poslije Drugog svjetskog rata, Milošević je, kako kaže, čuo tek od Karla Bilta, argumentirajući svoje tobože neznanje tvrdnjom kako mu se i sam Karadžić “zakleo da ništa ne zna o tome“.

Za razliku od onoga što on tobože “ne zna“ o Srbima, dotle sa sigurnošću zna sve o drugima, kao npr. “ni u Hrvatskoj ni u BiH Srbi nisu počeli rat“, “najveća zvjerstva u centralnoj Bosni počinili su Muslimani“ i da, upravo obrnuto od ovoga što sav svijet zna, genocid nisu počinili Srbi, nego je genocid počinjen nad Srbima.

U nastojanju da zamjenom teza laži prikaže kao istinu, po starom receptu “da više puta ponavljana laž postaje istina“, sigurno je da je jedan dio javnosti, ako ništa drugo, stavio u nedoumicu, što je veoma opasno. Tako su, naprimjer, neki visoki međunarodni dužnosnici “pali na tu rudu“. Torvald Stolterberg, vjerovatno i dan-danas ostaje pri svojoj izjavi “da su tamo (tj. u BiH) svi Srbi,

samo što se neki drugačije zovu, te da se u Bosni rat vodi između siromašnih srpskih seljaka i bogatih muslimana (koji su, za njega, također Srbi).

I zbog toga, takve izjave će biti lijepak na koji će neupućeni i zlonamjerni lahko “pasti“, ako se protiv takvih izjava ne bude borilo istinom. I zato je Bajtalova knjiga vrijedna, vrijedna kao čelična brana koja se bori protiv bujice laži, falsifikovanja činjenica i svekolikog zla oličenog ne samo u Miloševiću već u svima onima koji su intoksicirani takvom ili sličnom ideologijom. U svojoj osudi zla Bajtal se zalaže i za najstrožu kaznu – smrtnu kaznu. Ne zalaže se on za tu najstrožu kaznu da bi se “napio krvi krvnika“, nego da bi se najstrožije osudilo monstruozno zlo, da bi zločinačka ideja i praksa, kao štetna po društvenu zajednicu, bila zajedno za zločincem pokopana te da bi takvo sankcioniranje zla bilo prijetnja drugima kako ne bi činili ista takva ili slična (ne)djela.

Smrtna kazna, ističe autor, morala bi postojati bar kao principijelna mogućnost koja bi pratila najmonstruoznije povijesne situacije u kojima, nečijom obješću, “padaju glave“ hiljada nedužnih ljudi.

Miloševićeva smrt, koja se tumači kao ubistvo, samoubistvo i sl. (kako gdje), tik pred presudu (još je imao samo 50 sati odbrane), s jedne strane, došla je kao potpuno zaslužena smrtna kazna, a, s druge strane, što se tiče pra-

vnog opusa i njegovog kompletiranja, kao nekom sračunatom subverzijom, učinjena je ogromna šteta. Miloševiću je još 16. juna 2004. na neki način dokazan zločin u Bosni na taj način što je ODBIJEN PRIJEDLOG "prijatelja suda Amici curiae, čitaj prijatelji Miloševića", za donošenje oslobađajuće presude. Odbijajući prijedlog "prijatelja suda", Pretresno vijeće Suda smatra da ima dovoljno dokaza da je: postojao udruženi zločinački poduhvat, koji je uključivao članove rukovodstva bosanskih Srba, čiji su cilj i namjera bili da se bosanski muslimani djelimično unište kao grupa i da su njegovi učesnici izvršili genocid u Brčkom, Prijedoru, Sanskom Mostu, Srebrenici, Bijeljini, Ključu i Bosanskom Novom. U tom udruženom zločinačkom poduhvatu Milošević je imao ključnu naredbo-davnu i organizatorsku ulogu, o čemu postoje dokazi u sedam tačaka Odluke o odbijanju prijedloga "prijatelja suda" (Međupresuda).

Imajući u vidu krajnje odurno, bahato ponašanje i iste takve izjave, autor ističe da Miloševićovo negiranje, poricanje i nipodaštavanje zločina nije ništa drugo do ponovna spremnost na nove zločine, čak i one do istrebljenja. Milošević kao inspirator i pokrovitelj višegodišnjeg krvoprolića, nastavlja autor, dvostruko je odgovoran. On je odgovoran ne samo za užasne zločine

što su ih Srbi počinili nad drugima nego, također, i za zločine koje su drugi (odgovarajući na srpske) počinili nad Srbima. Naravno pri tome autor ne umanjuje niti negira zločine drugih.

Raskrinkavajući tako psihološki opus Slobodana Miloševića kroz njegova djela, izjave i ukupno držanje, Esad Bajtal se, za razliku od mnogih drugih, "držnuo" da javno, transparentno i bez uvijanja, šminkanja i friziranja prikaže planetarno zlo personificirano u "biću", koje je autor označio kao "MANJE OD NIŠTA", što u moralnom i ukupnom ljudskom smislu on to i jeste.

Pored teksta, o Bajtalovoj dijagnozi "manje od ništa" veoma snažno govore korice na kojima "govor tijela" dolazi do punog izražaja. Izbeumljeno diktatorovo lice puno oholosti, gnjeva i prijezira (na prvoj strani) i njegov odlazak preko bezbrojnih žrtava (na posljednjoj strani), jasno, skoro kao i tekst, odslikavaju njegov lik i (ne)djelo, koje će ostati zabilježeno u analima beščašća i pomračenog uma, svrstavajući ga u red najvećih zločinaca u povijesti ljudskog društva. U tom smislu, Bajtalova knjiga zasigurno će imati značajan doprinos u rasvjetljavanju i osudi kako ovog tako i svakog drugog zla. Zbog toga se vrijedi upoznati s njom i pročitati je u jednom dahu.

Dr. Fikret Bećirović